

תפיסת הניצחון

יש תשובה אחת לכישלון: ניצחון. וזהו החזון והכיוון הבלעדי שעליו מורה המצפן, ועלינו - עלינו מוטל למצוא את הדרך

אלוף איתי יורוב, מפקד המכללות הצבאיות

אברהם אדן מניף את דגל הדין באום רשרש

ומנצחים עליהם, שלושת אלפים ושש מאות" (דברי הימים ב, ב:1).

בהקשר זה אפשר לראות את דמות המנצח, שמלאכתו היא מכלול והתפתחות קדימה, כניצוח על תזמורת שלמה.

לפי פרשנות זו, הניצוח תלוי לאו דווקא בתוצאה, אלא בדרך - בשליטה בתהליך, ביכולת הניהול, הסנכרון, השילוב בין המרכיבים ובהובלה אל התוצאה הרצויה. הניצוח, לפי ראייה זו, הוא התהליך ולא התוצאה.

ואולי ניתן להוסיף למונח זה של המינוח גם את ה"התנצחות" - שפירושה הימצאות במאבק, לקיחת חלק במחלוקת כ"תלמידי חכמים המנצחים זה את זה בהלכה" (בבא מציעא, נט ב). שימוש נוסף באותיות השורש נ.צ.ח (ההבדל בניקוד בלבד) הוא של נצח במובן נצחיות - קיום אינסופי.

המנצח מול הזמן

האם כרזת הניצחון הקיסרי, "באתי, ראיתי, ניצחתי", נמדדת בנצחיותה? או זמנה כזמן החולף עד קמילת זר עלי הדפנה? טיטוס, שהחריב מקדשנו וסימל ניצחנו בשער הניצחון בעיבורה של רומא - האם אמנם ניצח ביחס לנצח, ביחס לזמן? מה בין הניצחון ובין האינסופיות? האם המובסים, המוכרעים, המובלים בשלשלאות ברזל והדמויות נושאות שלל המלחמה החרוטות על עמודי השער - האם הם המפסידים?

הנה חלפו דורות ובני ישראל, רגליהם וידיהם משוחררות מן הכבלים, והם בביתם הלאומי בארץ ישראל. ורומא? מה היה עליה? אז מי המנצח בהיבטי הניצחון? האם הקרב תם?

ובר כוכבא שהיה לנו למנצח, סמל ומופת לגבורה יהודית וסוף מלחמתנו גלות וחורבן - האם מנצח הוא? האם מפסיד? תלוי

Veni, Vidi, Vici - "באתי, ראיתי, ניצחתי" - נכתב בטריומף (מצעד הניצחון) שנערך לכבוד יוליוס קיסר כמנצח בשובו מקרב זה ב-47 לפנה"ס. כמו אז כך היום - עולות מהמשפט הנחרצות, המהירות, הבהירות והאמירה החד-משמעית של הניצחון. ואולם, אין צורך להרחיק עד רומי. ההוקיה היהודית עתיקה יותר ומופיעה כבר ב"שירת הים" (שמות, טו: 9) - "ארדוף, אשיג, אחלק שלל" - כך צפה פרעה את ניצחונו המובהק על בני ישראל בעת בריחתם למדבר.

הרצון לנצח ניצחון מובהק, ברור וחד-משמעי, כמו אז, כך גם בימינו, הוא שאיפה וחזון מחד גיסא, ומאיך גיסא ניצב כמגדל אור המתווה דרך לפרקטיקה המתפתחת.

האם השימוש במושג "ניצחון" מפשט את הכוונה, מבהיר את התכלית, מחדד את המסר לקראת המטרה, או שמא יוצר מורכבות וקושי הגורמים לפרשנות יתר ולטשטוש הרעיון המרכזי, עד כדי עמימות?

ומה בין הביטוי "הניצחון" - קווים לדמותו, ובין "הניצחון" - פנים רבות לו?

איך נכון יהיה לתאר את הניצחון הפיזי? אולי כפי שחזה אותו פרעה ברודפו אחרי עבדיו, או כמו שהשיגו יוליוס קיסר ונשא אותו בחזרתו מן הקרב.

ואולי בתמונות: כמו קבוצת חיילי המרינס האמריקנים שמניפים את דגל ארה"ב על פסגת האיווה ג'ימה מול עדשת מצלמתו של ג'ו רוזנטל, או הגרסה הישראלית שמבוימת בהשראתו, שבה מטפס אברהם אדן על המוט המוחזק בידי לוחמי חטיבת הנגב וקציניה באום רשרש. ועוד אחת: התמונה שמסמלת את סיומו של מבצע "עובדה" (10 במרס 1949), ושבה נראה מפקד החטיבה בגבו אל הצלם, מיכה פרי. ואחרת: תמונתו של יוסי בך חנון בסואץ, או של שלושת צנחני חטיבה 55 בכותל המערבי - אלו הן תמונות ניצחון מובהקות המשדרות את ההישג המצופה - ברור, מובהק, חד-משמעי.

ובמקורות - איך מתוארים מעשי המנצח בקרבות? "גערת בגויים, איבדת רשע, מחית לעולם ועד האויב, תמו חורבות לנצח וערים נתשת, אבד זכרם המה" (תהלים, ט: 6-7).

הניצחון כתהליך

ואולי אפשר לראות בניצחון פנים נוספות, כפי שלשורש נ.צ.ח משמעויות נוספות. הנה, למשל, המילה "מנצח" במשמעותה כמנהיג, כמי שאמור להיות אחראי למלאכה. עליו נאמר: "ויספור שלמה שבעים אלף, איש סָבֵל, ושמונים אלף איש, חוצב בה;

אסטרטגי, או שמא להפך? הבה ניזכר ונשוב אל דבריו של וינסטון צ'רצ'יל, שאיחדו אומה וברית והפכו אצבעות לאגרוף קמוץ. יש תשובה אחת לכישלון: ניצחון! וזהו החזון והכיוון הבלעדי שעליו מורה המצפן, ועלינו - עלינו מוטל למצוא את הדרך.

סימול ניצחון איראני

לעת עתה, הניצחון זוכה לביטוי מסומל בלבד. ואולם בכוחו להכשיר את הקרקע לכדי הבנה שמדובר רק בעניין של זמן, עד שיגיע הניצחון עצמו

ד"ר אור ברק, המרכז לחקר ביטחון לאומי, אוניברסיטת חיפה

עשרות כותרות נוסחו בתקשורת הישראלית על אודות "הכישלון האיראני" לשגר לוויין לחלל. הניסיון כשל אולם ברמה העובדתית, איראן ממשיכה את ניסיונות השיגור חרף התנגדותה של ארצות הברית. עובדה זו כשלעצמה נרשמת, מבחינתה, כניצחון. גם העובדה שאיראן מנסה לשגר לוויינים במטרה להסתיר את התקדמותה בתוכנית לפיתוח טכנולוגיית הטילים הבליסטיים שלה נתפסת, מבחינתה, כניצחון.

עם זאת, יש להסיט את הזרקור לעבר ניצחון מסוג אחר. בעוד ישראל עסוקה ב"עוד מאותו הדבר" וממשיכה להתמקד בעיצוב ההרתעה, איראן בוחרת ליישם את תזת ה"השתנות תחת אש" של דגלס מקגרורו ולהתמקד בעיצוב הניצחון. בעוד ישראל בוחנת את הדרכים שבאמצעותן ניתן להרתיע את ארגוני הטרור, איראן עסוקה בגיבוש מרכיבי תודעת הניצחון. זאת, תוך התבססות על עקרונותיה של אסטרטגיית הניצחון העדכנית ומתוך הבנה, שגם הניצחון המוחץ ביותר בשדה הקרב עלול להתפרש כתבוסה צורבת אם אינו מסומל, תודעתית, כניצחון.

כך, בשעה שישראל בוחנת את "דוקטרינת המלחמה הצודקת" בת-ימינו של מייקל וולצר, הספיקה איראן להעניק ללוויין את שמו "זאפר" (ניצחון). נשים זה נעשה גם הוא במודע ועל סמך עקרונות רטוריים-תודעתיים, המעריכים את יחסי הגומלין שבין "ביטוי של ניצחון" ובין "ניצחון".

מספור "זאפר 1", יש בו כדי לשרטט גבולות רחבים דיים להכלת "זאפר 2", "זאפר 3" וכן הלאה, ובכך לעגן את הציפייה למימוש הניצחון. גם העיתוי לניסיון השיגור, שנקבע בסמוך לחגיגות יום השנה לציון המהפכה האסלאמית, והבטחתו הפומבית של שר ההסברה האיראני, שלפיה תמונתו של קאסם סלימאני תשודר באמצעות הלוויין, מתפקדים כאמצעים לגיבוש תודעת הניצחון. לעת עתה, הניצחון זוכה לביטוי מסומל בלבד. ואולם בכוחו להכשיר את הקרקע לכדי הבנה, שמדובר רק בעניין של זמן, עד שיגיע הניצחון עצמו. בזירה התודעתית, השאלה "האם אכן יגיע, או שמא יבושש לבוא?", הייתה ונותרה לא רלוונטית.

בעיניו של המתבונן, ותלוי בתקופה שבה נבחנת עשייתו. יש יאמרו מתנצח, יש מנצח ויש מנוצח. זוכר אני היטב את תמיכת כלי הרכב העיראקי המושמד בעוצמת האש האמריקנית, ב-1991. אלפי גרוטאות ברזל שזכו לגשם של עופרת וטילי שיט - ניצחון המערב על המנהיג העיראקי המובס. מדוע, אם כן, נזקקו האמריקנים לשוב לשם רק עשור לאחר מכן - לכבוש שוב את אשר כבשו, להילחם שוב במי שכבר לחמו בו? תמונת פסלו של סאדאם מנותצת אל רצפת הכיכר - ניצחון! האומנם?

Mission Accomplished, הכריז הנשיא בוש הבן בנאום הניצחון. האם נצחיות בעשייתו?

היום נלחמים חיילים אמריקנים במקום שבו ניצחו אויב, שגירות מאוימת, מיליציות זרות מפרות את הסדר האזורי - וזהו ניצחון?

מי המנצח ומי המפסיד?

הכול יחסי, אמר אלברט איינשטיין ($E = MC^2$), כמדומני, הייתה נוסחתו).

והניצחון אל מול המלחמה - האם מוחלט הוא? האם יחסי? במרבית הניצחונות בספורט נמדד הניצחון בנקודות. כך מנצחים בליגה, כך המרוץ אל מול המתחרים. הנוקאאוט - בטורניר אחד יאפשר למתחרים להיפגש שוב בזה שאחריו, הכול יחסי למתחרים האחרים.

בשדה הקרב: האם "ניצחון בנקודות" לגיטימי הוא תמונת רובע דאחיה ההרוס בדרום בירות? האם תוצאת לוחמת התמרון בפאתי עזה, אפקט האימה שיצרו מקבלי החלטות וניסיונם להימנע לזמן מה מהתנגשות - האם זהו ניצחון לגיטימי? רצוי? ראוי? תלוי את מי שואלים, מול מה מודדים.

במוזיאון "הניצחון" בקהיר המנציח את מלחמת "אוקטובר 73" תלויה התמונה שבה מניפים חיילי מצרים את דגלם הלאומי מעל מעוזי צה"ל הכבושים בסמוך לתעלה - ניצחון! באלבומו של אבי, זכרו לברכה, תמונה מאותם ימים שבהם דגל האו"ם וחיילים חובשי קסדות כחולות בקו הפסקת האש, 101 ק"מ מקהיר - עמוק בתוך אפריקה, בתוך מצרים - מכתרים את הארמייה השנייה - ניצחון! אז מי הפסיד במלחמה ההיא? ומי ניצח? האם השוואה מאפשרת קלות בפרשנות, או להפך.

המצפן כתשובה וחזון

"עוד ניצחון זה וזאבנדו", אמר המלך פירוס לאחר שניצח בקרב את רומי במחיר כמעט כל צבאו.

20 מיליון נפש נהרגו במלחמת העולם הראשונה, הגבוה מבין המחירים ששילמה האנושות. והניצחון? אם נתבונן בתמונת טקס הכניעה הגרמני, כאשר קציני גרמניה יושבים וחותמים על מסמכי ההשפלה, הרי נראה כאילו מדובר בתמונה של ניצחון! אבל אנו זוכרים הרי את שעברה גרמניה בין שתי מלחמות עולם ואת 100 מיליון ההרוגים במלחמה הבאה, שניצחונה בדגל על הרייכסטאג במרכז ברלין וסיומה בהתגרענות העולם, בחשש להמשך קיומו וכך הלאה.

אז ניצחון - קווים לדמותו.

Veni, Vidi, Vici - ניצחון פיזי, ניהולי, התנצחויות, נצח וזמן, יחסי, תלוי מחיר, תלוי צורת המלחמה - ניצחון טקטי וכישלון

הניצחון - פנים רבות לו

ההכרה בארעיותו של הניצחון וההבנה שלצידו שוכנת התבוסה, וכי השניים הם חלקים משלימים המצויים זה לצד זה, מאפשרות להבין את מגבלות המושג ולנצח

ד"ר נמרוד הגלעדי, היסטוריון ומדריך אקדמי במכללה לפ"ם

השגת הניצחון היא אחת ממטרותיו המרכזיות של הצבא, וכנראה הראשונה שבהן. מטרת מאמר זה לבאר כמה מושגים הקשורים במושג הניצחון ולתאר כיצד התפתחו במהלך ההיסטוריה.

ההגדרה המילונית של המילה "ניצחון" היא התגברות על היריב במלחמה או בוויכוח או בתחרות או בזכייה, והתגברות על מכשולים. ואולם, בחינת מושג הניצחון בעולם העתיק מגלה כי הוא אינו מופיע במקרא ולו פעם אחת. בתנ"ך מצויים 77 פרקים שבהם הביטוי "מנצח" מופיע 88 פעמים, אולם משמעות המונח שונה. בדרך כלל כוונת המחבר המקראי למנהיג, מארגן, מעין אחראי עבודה, למשל: "מַאֲלָה, לְנִצָּחַ עַל-מְלֹאכֶת בַּיִת-יְהוָה, עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, אֶלְפֵי; וְשִׁטְרִים וְשִׁפְטִים, שֵׁשֶׁת אֶלְפִים" (דברי הימים א, כג: 4). משמעות אחרת המקובלת בתנ"ך היא של ראש הנגנים: "לְמַנְצַח בְּנִגְיֹנוֹת, מִזְמֹר לְדָוִד" (תהלים, ד: 1), או: "וּמִתְנַיְהוּ וְאֶלְיָלְהוּ, וּמִקְנִיָּהוּ וְעֵבֶד אָדָם, וַיַּעֲלֵל, וַעֲזָזָהוּ בְּכַנּוֹת עַל-הַשְּׂמִינִית, לְנִצָּחַ" (דברי הימים א, טו: 21).

לציון הניצחון הצבאי השתמשו כותבי המקרא בביטויים אחרים, ובהם "להכות", "להכניע", "להמית". מסופר על ניצחון בני ישראל, בהנהגת השופט אהוד בן גרא: "וַיָּכּוּ אֶת-מוֹאָב בְּעַת הַהִיא כְּעֶשְׂרֵת אֶלְפִים אִישׁ כָּל-שָׁמֹן וְכָל-אִישׁ חֵיל וְלֹא נִמְלַט אִישׁ. וַתִּנָּע מוֹאָב בְּיוֹם הַהוּא תַחַת יַד יִשְׂרָאֵל וַתִּשְׁקֵט הָאָרֶץ שְׁמוֹנִים שָׁנָה" (שופטים, ג: 29-30). כשדוד נלחם בגוליית הוא מכה בו, ממית אותו, ולאחר מכן – "וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיהוָה וַיִּרְעוּ וַיִּדְרֹפוּ אֶת-הַפְּלִשְׁתִּים" (שמואל א, יז: 52).

אם כן, מקור המושג "ניצחון" ומשמעו בשפה העברית מצוי מאוחר יותר, ורק בתקופת התלמוד אנו עדים לשימוש במושג בצורה שבה אנו משתמשים בו היום. לדוגמה, "הן באין בניצחוננו של בשר ודם ואתם באים בניצחוננו של מקום" (מסכת סוטה, ח: 1).

לעומת התרבות המקראית, ביוון הקלאסית הוקדש למושג הניצחון מקום נכבד. בתחרויות הספורט שהונהגו כבר מהמאה השמינית לפנה"ס התחרו המשתתפים במטרה לנצח, בין היתר בהיאבקות ובריצה. כדי לנצח ביקשו המתחרים את תמיכת האלים. בפנתאון האלים היווני נודעה האלה ניקה כבעלת סגולות הכוח והמהירות והוכתרה כפטרונית הניצחון. בפסלים ובציורים מהתקופה מופיעה האלה כשהיא עוטה כנפיים, ומכאן גם הקשר לשמה של חברת מוצרי הספורט נייקי, שסמלה הוא הכנף, לומר: מי שרוצה לנצח - עליו להצטייד בכנפיים, או לפחות בנעליים מכונפות.

המתחרים שאפו לנצח בתחרויות, ופירושו המונח "אתלט" היה "מי שנלחם כדי לזכות בפרס". המנצחים זכו לכבוד ולתהילה

צ'רצ'יל מסמן "V" והופך את מושג הניצחון למוחשי. בזכות נחישותו והחלטותיו בזמן מלחמת העולם השנייה, הוכר כאדריכל הניצחון על גרמניה הנאצית

ברחבי יוון והפכו לגיבורי תרבות שתהילתם יצאה למרחקים. פעמים רבות הפרס שהוענק היה זר עשוי עלי זית או עלי דפנה, שעייטר את ראש המנצח. טקס ההכרזה על המנצח נועד להפוך את המאורע החד-פעמי לחלק מהזיכרון הקבוצתי ובכך להנציח את ההישג ואת הניצחון.

תפיסה זו המשיכה גם ברומא. מאפייני אלת הניצחון היו דומים: גם לה היו כנפיים והיא נודעה כפטרונית הניצחון במלחמה, ואולם כאן היה שמה הלטיני ויקטוריה, וממנו נגזר מושג הניצחון Victory. בלטינית. אלה זו הייתה מרכזית בחשיבותה, ולכבודה הוקמו מקדשים שבהם התקיים הפולחן. המשמעות המרכזית של הניצחון בלטינית הייתה הניצחון הצבאי, הבסת היריב בקרב או במלחמה. המנצח בשדה הקרב זכה לתהלוכת ניצחון, Triumph, ולעיתים הוקם לרגל האירוע אף שער ניצחון, מבנה מרשים שכתובות ופסלים על-גבי קירותיו הנציחוהו. כך, למשל, התקיימה ברומא לאחר דיכוי המרד היהודי (66-73 לספירה) תהלוכת ניצחון כדי לפאר את טיטוס, שער טיטוס, שהנציח באבן ניצחון זה, ועל-גביו תבליטים המציגים את תהלוכת הניצחון שלו.

העולם המערבי המודרני המשיך את התפיסה היוונית-רומית ואת עולם המושגים סביב הניצחון. כך, למשל, מתארת המילה Victory באנגלית ניצחון בשדה הקרב, בתחרות או בבחירות. החברות המערביות אימצו גם מרכיבים אחרים בתפיסת הניצחון הרומית. תהלוכות ניצחון התקיימו בסיום קרבות ובתום מלחמות. כך, למשל, לאחר כיבוש צרפת ביוני 1940 ערכו הכוחות הגרמניים תהלוכות ניצחון ברחובות פריז, וחמש

מהו ניצחון בשבילי?

במגרש הספורט, כמו בשדה הקרב, כל אחד מסמן לו את הדרך שלו לניצחון בהתאם למטרות ולעולם התוכן הרלוונטי לו

מיקי ברקוביץ', כדורסלן ואיש עסקים

נושא הניצחון מלווה אותי כל חיי, ולמעשה סיפור חיי נע כל הזמן סביב המושג.

ניצחון הוא המטרה שכל אחד מאיתנו צריך לסמן לעצמו במהלך הדרך, בעיסוקו ובשליחותו. כדי להשיג ניצחון צריך לסמן קודם כול את המטרה. אצלנו בעולם הכדורסל סימנו לנו בתחילת כל עונה שלוש מטרות: לזכות באליפות, לזכות בגביע המדינה ולהביא את גביע אירופה. ב-1977 הייתה לי זכות גדולה לזכות בפעם הראשונה בשלושת התארים האלה. עד היום יש לי צמרמורת כשאני נזכר באותם רגעים.

אי אפשר להשיג ניצחון בלי לסמן את הדרך, שכרוכה בעבודה סזיזיפית, יום-יומית, חודשית ושנתית. בלי העבודה הקשה, ולצידה ההתמדה והנחישות, אי אפשר להשיג ניצחון. בספורט, למשל, הדרך מאופיינת בשלבים: בשלב הראשון יש טורניר שאתה צריך לנצח בו, לאחר מכן שמיניית הגמר, ואז הפיינל פור. גם אם ניצחת בכל אלה - עוד לא השגת את שביקשת, מכיוון שלפניך עוד משחק גמר שבו אתה צריך לגבור על היריב הכי קשה שלך, שעבר את אותן מסלול במקביל אליך.

חשוב לזכור שכדורסל, כמו צבא, איננו עבודה אישית. כל חיי הייתי חלק מצוות, וכל ניצחון פרטי היה חלק מניצחון של הקבוצה כולה. השגת רגע הניצחון היא תחושה שקשה לתאר, אין דומה לה. היא ממשיכה גם אחרי אותו רגע שיא, ומלווה אותך לעתיד.

במגרש הספורט, כמו בשדה הקרב, כל אחד מסמן לו את הדרך שלו לניצחון בהתאם למטרות ולעולם התוכן הרלוונטי לו. בשדה הקרב, מטבע הדברים, מדובר בעניין של חיים ומוות, ולכן התרגשתי לדבר על נושא הניצחון לאחרונה בפני סגל המכללות הצבאיות. אלה המפקדים שילחמו בנחישות, בהתמדה ובמקצועיות, ויכו באויב בזמן הנכון ובמקום הנכון.

ראש הממשלה יצחק שמיר לוחץ את ידו של מיקי ברקוביץ', בקבלת פנים לכבוד מכבי תל-אביב, 7 באפריל 1987

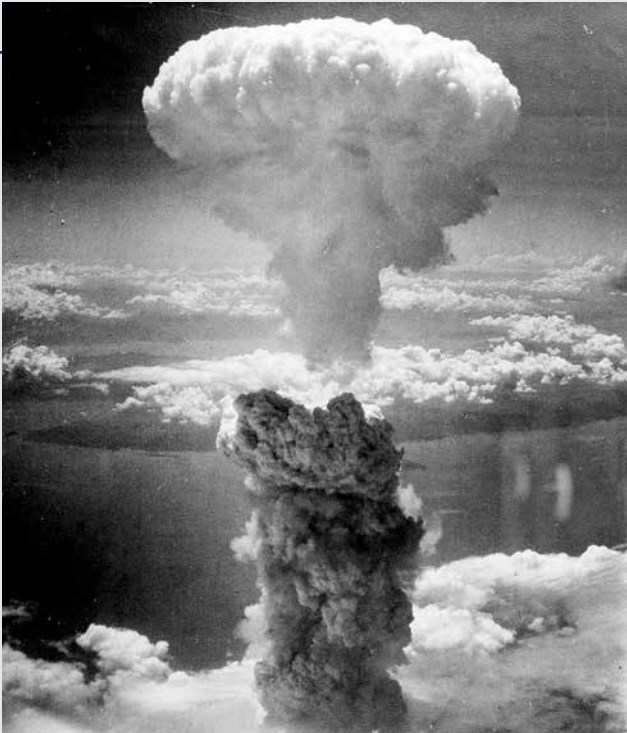
שנים לאחר מכן, בספטמבר 1945, קיימו בעלות הברית מצעד ניצחון ברחובות ברלין. כך גם בנוגע לשערי ניצחון - מרבית מדינות המערב הקימו אנדרטאות לציון הצלחות בשדה הקרב, כמו שער הניצחון בפריז לציון ניצחון נפוליאון בקרב אוסטרליץ, ומבנים דומים אפשר למצוא במוסקווה, ברלין, לונדון או ניו יורק.

הניצחון הצבאי הפך, אם כן, בחברה המערבית, מאז ימי יוון ורומא ועד ימינו, לאירוע שיא שאותו יש לפאר. ואולם במושג זה טמונים כמה פרדוקסים ובעיות. ראשית, מכיוון שהניצחון הוא שיא, הרי שמרגע שהושג - מתחילה הידרדרות שעשויה להסתיים בתבוסה המעמידה את הניצחון באור אחר. כך, כעשר שנים לאחר ניצחונו של צבא נפוליאון בקרב אוסטרליץ (דצמבר 1805) המונצח בשער הניצחון, הוא הובס בקרב ווטרו ונפוליאון נשלח לגלות שממנה לא שב. ביטוי ציורי עתיק לרעיון המבטא את הקונפליקט מצוי בסיפור על האתלט דיאגורס, איש רודוס, שנודע כמי שניצח פעמים רבות בתחרויות אגרוף. במשחקי האולימפיאדה של 448 לפנה"ס, כך מסופר, זכו שני בניו בתחרויות היאבקות ואגרוף, וכביטוי לשמחתם נשאו את אביהם על כפיהם בתהלוכת ניצחון אל מול הצופים המריעים. על-פי הסיפור, אחד מהצופים, איש ספרטה, צעק אל עבר האב: "מות עכשיו, דיאגורס! לעולם לא תהיה מאושר יותר". דיאגורס מת בו במקום, ודווקא בשל כך נחשב לאיש המאושר בעולם, כמי שנגע בפסגה בלי לחזות בהידרדרות הבלתי נמנעת הצפויה.

לפיכך, בעיה מרכזית הטמונה במושג הניצחון היא הצורך לשמר אותו, בהיותו שיא שמיד עם השגתו מתחילה ההידרדרות ממנו. היוונים הקדמונים הצביעו על סכנה מרכזית הניצבת בפני המנצח, והיא ההיבריס - גאווה, או יוהרה, הגורמת למנצח לחשוב שהוא בלתי מנוצח, ובכך ראו את זרע הכישלון העתידי. כדי לגבור על חטא היוהרה הוחלט כי נדרשים לימוד ושיפור מתמיד, צניעות והבנת גורם האקראיות. כך הוצב בתהלוכות הניצחון ברומא עבד שתפקידו היה להזכיר למצביא המנצח כי גם מותו שלו יגיע ("ממנטו מורי", מלטינית - זכור ש[גם אתה] תמות).

במובנים רבים קשורה תפיסת הניצחון ישירות לתפיסת הזמן, התכלית וכיוון ההיסטוריה בחברה. האם הזמן מתקדם לקראת מימוש הייעוד של האדם או החברה? או שמא הזמן וההתרחשויות מעגליים, והתופעות חוזרות על עצמן? האם להיסטוריה יש תכלית? בחברות שונות מקובלות תפיסות עולם שונות. לפי התפיסה המערבית להיסטוריה יש כיוון ותכלית, ולכן גם לאירוע הבודד יש חשיבות. לעומת זאת, בתפיסת העולם המזרחית נתפסת ההיסטוריה כמעגלית, וככזו שאינה מתכוונת לתכלית מסוימת. לכן ניתנת בה חשיבות למצב המתמשך, והניצחון מהווה רק חלק מקונפליקט מתמשך, שלא ייפתר גם לאחר הניצחון. יתר על כן, ממד הזמן מקנה פרספקטיבה אחרת לניצחון, ומה שנדמה כניצחון מיד לאחר האירוע מתגלה לעיתים כתבוסה לאחר שנים, ולהפך. ההכרה בארעיותו של הניצחון וההבנה שלצידו שוכנת התבוסה, וכי השניים הם חלקים משלימים המצויים זה לצד זה, מאפשרות להבין את מגבלות המושג ולנצח.

ניצחון במלחמה במאה ה-21

הטלת פצצת האטום על נגסקי במלחמת העולם השנייה.

דרישת המינימום מבחינתנו, כדי שנוכל לטעון לניצחון, היא מצב סיום לחימה שבו השיג צה"ל הרתעה אסטרטגית (שמרחיקה מלחמה או מערכה גדולה לשנים)

על תוצאות המלחמה - היא לגיטימית לחלוטין. ואולם, גם התקשורת חייבת להכיר בכך שניצחון או תבוסה, בעיקר במלחמות א-סימטריות, אינם נמדדים רק על-פי תחושות והלכי רוח (שבסוף מלחמה הם תמיד קודרים) אלא בעיקר על-פי המשמעויות אסטרטגיות ותודעתיות ארוכות טווח שיהיו לתוצאות המלחמה הן עלינו והן על האויב.

צריך פרספקטיבה בזמן כדי שאפשר יהיה להעריך נכונה תוצאות של אירוע מלחמתי. ראוי שנפיק לקח ממה שקרה אחרי הניצחון הצבאי והתודעתי המוחץ במלחמת ששת הימים. התקשורת הישראלית טיפחה בתודעת הציבור הישראלי אופוריה והיכרים לאומי בממדים מפלצתיים, שבגללם שילמנו מחירים כבדים במלחמת ההתשה ובעיקר במלחמת יום הכיפורים. דוגמה הפוכה: התקשורת לא העריכה כראוי את ההרתעה והרגיעה שהשיג צה"ל - יותר נכון חיל האוויר - במלחמת לבנון השנייה. אבל התקשורת, חנוקה כלכלית ולכן מוטת רייטינג, רואה עצמה חייבת/נאלצת לספק לציבור, השרוי בחוסר ודאות, אינסטנט הערכות ומסקנות סביב השעון 24/7. כך זה תוך כדי מלחמה וכך מיד בסופה. החיפזון מן השטן ולכן אנו אנשי התקשורת טועים לעיתים קרובות ומייצרים, לעיתים שלא בצדק, תחושת "חמיצות" בציבור. ל"חמיצות" הזו יש אמנם אפקט מצנן על מחרחרי מלחמה בקרב אנשי הצבא והפוליטיקאים, אבל יש לה השלכות שליליות ארוכות טווח על החוסן הלאומי האזרחי, על תחושת המסוגלות והמוטיבציה של הצבא ועל נכונות הפוליטיקאים לקבל החלטות קשות ולא פופולריות בנושאי ביטחון. מכאן שאנו, אנשי התקשורת, חייבים להיות זהירים ומאופקים ביותר בביקורתנו (וגם בשבחים שאנו חולקים) בעיקר תוך כדי לחימה.

כדי להשיג הרתעה ולהרחיק מלחמה, נחוצה בראש ובראשונה הכרעה צבאית פיזית חד-משמעית של הכוח הלוחם של האויב הא-סימטרי; הכרעה שתשלול לשנים את יכולתו לחדש את פעילותו הצבאית-טרוריסטית

הון כן ישי, עיתונאי ופרשן לענייני ביטחון

ניצחון חד-משמעתי במלחמה או במערכה גדולה, ניצחון שאין לגביו ספק, מכיל שלושה מרכיבים: הכרעה צבאית, תבוסה תודעתית ומורלית והסדרה או הסכם מדיני בסוף העימות הצבאי, שמשפרים באופן אסטרטגי את מצב הביטחון הלאומי של ישראל.

"הכרעה צבאית" היא מצב שבו הכוח הלוחם של האויב ספג אבדות כבדות, רוב התשתיות והיכולות הצבאיות האחרות שלו נהרסו או נשללו ממנו ולפחות חלק מטריטוריית הבסיס שלו נכבש זמנית. הכרעה צבאית ברורה לא תאפשר לאויב להשתקם פיזית ותרתיע את הנהגתו מציאה לסבב אלים או מלחמה במשך שנים; אפילו אם יקבל סיוע מגורם חיצוני שיסייע לו לשקם את כוחו הצבאי. לכן הכרעה היא תנאי הכרחי לניצחון. "תבוסה תודעתית ומורלית" היא מושג חמקמק שמאפייניו שונים מתרבות לתרבות ומסיטואציה לסיטואציה. קשה מאוד להביס מורלית ותודעתית אנשים חדורים שליחות דתית ושאיפה למות כשהידיים. רק פגיעה קשה בכבודם או טראומה קשה שחוו תוך כדי לחימה, עשויות לערער את ביטחונם העצמי. לעומת זאת, על-פי האתוס המערבי-דמוקרטי שישיראל דבקה בו, ניצחון תודעתי ומורלי מושג כשהמובס סופג אבדות כבדות בנפש, כשאנו מצליח להשיג את יעדי המלחמה העיקריים שלו, כשאין קונצנזוס רחב בציבור שלו ביחס למטרות המלחמה ולאופן שבו היא מנוהלת וכשהוא נאלץ לקבל תנאי סיום לוחמה משפיליים. במדינות דמוקרטיות שיש בהן תקשורת חופשית, חופש ביטוי ורשתות חברתיות, כלי ואנשי התקשורת מעצבים במידה רבה את מידת התמיכה הציבורית במטרות המלחמה, את שביעות הרצון הציבורית מניהול המלחמה (תוך כדי לחימה) ואת שביעות הרצון הציבורית מתוצאותיה.

אנשי תקשורת בכירים משדרגים עצמם תוך כדי לחימה ממתווכים לשופטים; לגבי מטרות המלחמה זה שייך לתחום הפוליטי ולכן הביקורת התקשורתית הכמו-שיפוטית היא לגיטימית ואף חיונית. אולם במה שנוגע לביקורת על ניהול המלחמה חסרים לרוב אנשי התקשורת העוסקים בכך מידע, הכשרה או ניסיון שמאפשרים להם להעריך נכונה את מה שבאמת קורה בשדה הקרב. גם "המומחים" - בדרך כלל "לשעברים" - לא תמיד מעודכנים ולא תמיד יודעים להעריך נכונה מצבים חדשים שלא נתקלו בהם בעברם. אשר לביקורת

לעודד שינויים חיוביים בחייהם ובמצבם הנפשי של החווים אירועים אלה. צמיחה פוסט־טראומטית מוגדרת כחוויה של שינוי פסיכולוגי חיובי שמתרחש כתוצאה ממאבק עם משברי חיים. המושג מתאר את חווייתם של אנשים שלא רק שרדו וחזרו אל קו הבסיס ברמת התפקוד והרווחה שלהם, אלא חוו חוויה אמיתית של שיפור.

קיימים חמישה ממדים שבהם יכולה להתרחש צמיחה פוסט־טראומטית:

1. הערכה רבה יותר של החיים - לאחר אירוע טראומטי שוקלים האנשים מחדש את סדר עדיפויותיהם ומכירים בכך שהחיים יקרי ערך.
2. שינוי ביחסים עם אחרים - מתן משמעות רחבה ועמוקה יותר לקשרים בין־אישיים ושיפור ביחסים אינטימיים עם אחרים. כמו כן, אנשים שחוו אירוע טראומטי הופכים אמפתיים יותר כלפי תחושות של כאב ושל צער אצל אחרים.
3. מתן משמעות רחבה ועמוקה יותר לחוזה האישי של הגוף - בעקבות החוויה אנשים מכירים יותר בפגיעות האישיות שלהם, ותופסים את עצמם כחזקים יותר.
4. הכרה באפשרויות חדשות ושינוי סדר העדיפויות - צמיחה פוסט־טראומטית יכולה להביא אנשים לזהות הזדמנויות חדשות ולהבין שחיים רק פעם אחת, וכך ליצור לעצמם הזדמנות לסלול דרך חדשה ושונה בחייהם.
5. התפתחות רוחנית - אנשים שחוו אירוע טראומטי מדווחים לאחריו כי הם מאמינים שאלוהים סייע להם לעבור זאת. האירוע מעודד מחשבות והרהורים בשאלות קיומיות חיוניות, ותהליך זה כשלעצמו עשוי להיחנות כצמיחה. הניצחון עצמו הוא היכולת לקום מהשבר ולחיות חיים מלאים עניין וחוויות, ולעיתים לעשות שינויים משמעותיים שמייצרים צמיחה והתקדמות.

ובחזרה ל"רגליים" שעליהן נשען הניצחון: הסכם או הסדר שמשפרים את הביטחון הלאומי של הצד המנצח ואת תחושת הביטחון של אזרחיו בתום המלחמה הם תוצאות רצויות, אך בשום פנים אינם הכרחיים כדי שאפשר יהיה לטעון לניצחון במלחמה. דרישת המינימום מבחינתנו, כדי שנוכל לטעון לניצחון, היא מצב סיום לחימה שבו השיג צה"ל הרתעה אסטרטגית (שמרחיקה מלחמה או מערכה גדולה לשנים), שהציבור מבין שהאבדות בעורף ובחזית היו הכרח שצריך לשאת בו בחריקת שיניים (מלחמת אין־ברירה) וששיקום הנזק למשק הלאומי ולעורף האזרחי לא יימשך יותר משנה. הציבור גם צריך להשתכנע שמטרות המלחמה היו מוצדקות ושהן הושגו ברובן. אחרת תשוב ה"חמיצות" לפעפע.

לעומת זאת לאויבים שלנו, שרובם אינם מדינות, אין בעיה להכריז על ניצחון כל עוד מנהיגיהם יכולים לצאת ללא חשש מבין ההרסיות, לנער את האבק ולסמן "וי" באצבעותיהם. "אי־הפסד" נתפס במחנה העיון לנו כניצחון לכל דבר. עבור חזבאללה, חמאס, המיליציות השיעיות, הג'האד האסלאמי ודאעש - "צבאות הטרור" הלא מדינתיים - כל מצב סיום לחימה שהוא פחות מ"נכבה" מתויג כניצחון.

ה"חמיצות" בציבור הישראלי נתפסת שם כאישור וכאישוש לכך שישיראל הובסה. אי אפשר לזלזל בתופעה זו, מפני שהיא פוגעת בהרתעה שלנו ומשקמת את המוטיבציה של לוחמי מיליציות הטרור. לכן, במלחמה או במערכה א־סימטריות אי אפשר ואסור להסתפק בהישג תודעתי או פסיכולוגי שקל לכרסם בו באמצעות "פייק ניצחון" ותעמולה מתוחכמת, כמו זו של חזבאללה אחרי מלחמת לבנון השנייה. הרס תשתיות אזרחיות בשטחו של האויב הא־סימטרי עשוי בהחלט להמחיש לאוכלוסייה הלא מעורבת את התבוסה ומחירה, ולסכל שטיפת מוח תודעתית. ואולם כדי להשיג הרתעה ולהרחיק מלחמה, נחוצה בראש ובראשונה הכרעה צבאית פיזית חד־משמעית של האויב הא־סימטרי; הכרעה שתשלול לשנים את יכולתו לחדש את פעילותו הצבאית־טרוריסטית, ותחליש את יכולתו לאכוף את מרותו הפוליטית על האוכלוסייה הלא מעורבת.

המאמר מופיע בספר שיראה אור בקרוב על מלחמות ישראל מזווית אישית של המחבר.

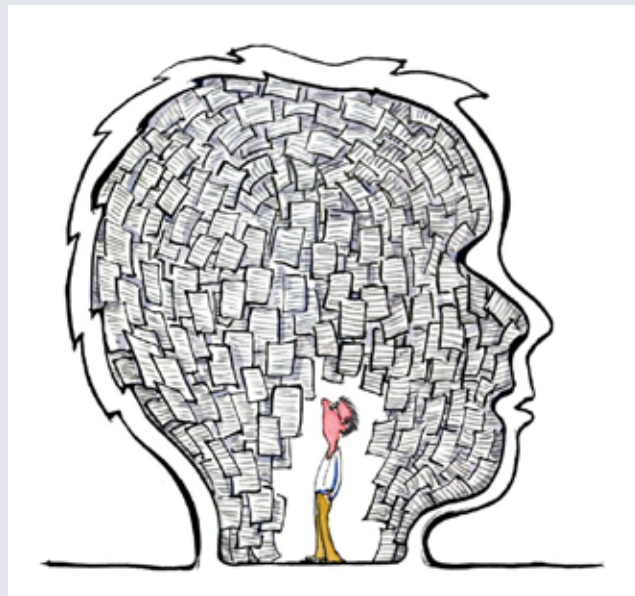

הניצחון והנפש

הניצחון עצמו הוא היכולת לקום מהשבר ולחיות חיים מלאים עניין וחוויות, ולעיתים לעשות שינויים משמעותיים שמייצרים צמיחה והתקדמות

ד"ר קן אורחן, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה

בעוד שאירועי חיים קשים יכולים לגרום להתפתחותה של תסמונת פוסט־טראומטית, חוקרים רבים דיווחו על כך שאירועים טראומטיים יכולים להיות נקודת מפנה חיובית או

הערכה רבה יותר של החיים - לאחר אירוע טראומטי שוקלים האנשים מחדש את סדר עדיפויותיהם ומכירים בכך שהחיים יקרי ערך

